

186ABRIL
2013

INSEGURETAT JURÍDICA I XENOFÒBIA A KIRGUIZISTAN

Nicolás de Pedro, Investigador Principal, CIDOB

Kamchybek Tashiyev, líder del partit nacionalista xenòfob Ata Jurt de Kirguizistan, i dos dels seus aliats, han estat condemnats per un intent colpista fallit el 3 d'octubre de 2012. Aquesta vegada, no hi ha hagut tripijocs polítics ni el tribunal ha cedit a la pressió dels centenars de simpatitzants de Tashiyev que envoltaven l'edifici, controlats per les forces policials. Tashiyev i els seus còmplices passaran poc temps a la presó, però han estat condemnats després d'uns judicis amb garanties processals, la qual cosa no és poc en el context kirguís on la seguretat jurídica és encara molt feble.

No fa tant, aquesta pressió al carrer, sumada a les concentracions de les últimes setmanes de març a la meridional Jalalabad i als rumors que han circulat sobre l'imminent retorn de l'expresident Kurmanbek Bakiyev del seu exili a Bielarús per encapçalar una presa violenta del poder, haurien estat suficients per a què el tribunal, seguint el criteri del Govern, absolgués els acusats amb l'esperança de calmar els ànims. Les condemnes són molt lleus, i fins i tot incongruents amb l'article del Codi Penal aplicat, però són raonables si considerem la turpitud de l'intent. La imatge de Tashiyev saltant la tanca d'un recinte parlamentari al qual, com a membre del Parlament, tenia lliure accés, resumeix gràficament el fet grotesc (encara que no per això menys perillós) del que va succeir aquell dia.

També ha estat condemnat recentment Maxim Bakiyev, primogènit de l'expresident, qui va intentar saquejar literalment els principals actius econòmics del país i els fluxos d'inversió estrangera durant el règim del seu pare (2005-2010). En aquest cas, amb 25 anys, es tracta d'una condemna severa, encara que in absentia, ja que Maxim Bakiyev es troba al Regne Unit, on se li ha concedit asil polític. No obstant això, està pendent de la decisió d'un tribunal britànic sobre la sol·licitud d'extradició presentada pels Estats Units a causa de les sospites de frau i corrupció en relació amb els subministraments de la base nord-americana de Manas a l'aeroport de Bixkek, capital de Kirguizistan.

Aquesta i altres condemnes poden ser interpretades com una venjança dels actuals dirigents amb l'anterior règim de Kurmanbek Bakiyev, enderrocat violentament amb la revolta d'abril de 2010 a Bixkek. Malgrat això, el Govern del clan Bakiyev va ser tan nefast i corrupte que aquestes condemnes serveixen

com a exemple que dignifica la nova realitat institucional i la respectable tasca de l'expresidenta interina Roza Otunbàieva, durant el període de transició (abril 2010 - octubre 2011).

Fins aquí la cara bona del "país més democràtic de l'Àsia Central", com sol dir sarcàsticament un periodista d'Osh, principal ciutat del sud del país. I és que en els últims temps, el país ha fet possible els avenços més esperançadors -un Parlament i unes eleccions mínimament presentables-, però també ha permès les dinàmiques més preocupants -depauperació econòmica, violència ètnica i auge d'un nacionalisme kirguís xenòfob. Entre males notícies recents, sobresurten la precària situació econòmica, amb una contracció de l'economia del 4,6% en els nou primers mesos de 2012 (FMI) i un augment del nombre de persones sota el llindar de la pobresa, fins a arribar a més d'un terç de la població del país. El tàndem format pel president Atambayev i el primer ministre Satybaldiyev concentra la seva atenció en millorar la situació econòmica i atreure inversions estrangeres. De moment, amb poc èxit. Segons ha declarat el president kirguís, els freqüents altercats de carrer i els rumors sobre una 'revolució imminent' desincentiven l'arribada de capital estranger. També és certa la manca de voluntat governamental per afrontar seriosament el problema de la corrupció i la inseguretat jurídica.

Les notícies també parlen de l'auge d'un nacionalisme xenòfob que inunda transversalment tota la realitat política i socioeconòmica de Kirguizistan. Poc temps enrere, en aquests mateixos tribunals, que virtuosament han condemnat colpistes i exdirigents corruptes, una turba ha agredit els advocats i familiars d'un acusat uzbek davant la indiferència de les forces de l'ordre. I és que, a Kirguizistan, la virtuositat es reserva per a la resolució de qüestions intra-kirguís. Quan es tracta d'altres comunitats, i particularment la uzbeka, tot s'hi val, i els abusos es multipliquen.

En les últimes setmanes s'han succeït els judicis amb escasses garanties i agressions freqüents, dins i fora del jutjat, contra imputats d'ètnia uzbeka amb relació a la violència ètnica que va sacsejar el sud del país el juny de 2010. El Govern de Bixkek va ser incapaç de contenir la violència en el seu dia i no ha sabut afrontar les conseqüències. Per una barreja de connivència ideològica amb els nacionalistes del sud i d'incapacitat per imposar la seva voluntat, Bixkek no ha implementat cap mesura de reconciliació, i el sud de Kirguizistan segueix en mans de personatges com el controvertit alcalde d'Osh, Melisbek Myrzakmatov.

Resulta significatiu, per exemple, que el gruix dels condemnats pels successos de juny de 2010 hagin estat uzbeques, precisament la comunitat amb el major nombre de víctimes. I aquesta desproporció no és el més gran dels problemes. L'arbitrarietat, la manca de garanties i l'ús judicial amb falsos objectius resulten encara pitjors. Un dels casos més punyents és el de Azimzhan Askarov, un conegut i veterà activista dels drets humans. Fundador d'una petita però activa ONG al sud de Kirguizistan dedicada a denunciar i combatre la tortura i freqüents abusos policials, Askarov ha estat condemnat a cadena perpètua per haver, suposadament, assassinat un policia durant aquells dies.

De la mateixa manera, s'ha accelerat el tancament d'escoles uzbeques i s'ha eliminat la possibilitat de realitzar exàmens d'accés a la universitat en aquesta llengua. Els nacionalistes kirguisos poden somiar amb això, però negar administrativament a una comunitat no farà desaparèixer els aproximadament 800.000 uzbeques concentrats al sud del país i que representen al voltant d'un 15% dels cinc milions i mig d'habitants de Kirguizistan. La seva situació és precària, però el temps no va necessàriament en contra de la comunitat uzbeka de Kirguizistan. Malgrat el que sembla que creuen els nacionalistes kirguisos més

radicals, les condicions actuals no són inamovibles i, per exemple, la política de contenció del veí Uzbekistan pot canviar. A més a més, tot i que els kirguisos (nacionalistes o no) són més forts en el context del “sud de Kirguizistan”, clarament són febles i minoritaris si considerem el conjunt de la vall de Ferganà, més enllà de l’actual frontera i resultat de la decisió arbitrària de Stalin en seu dia i que no respon a un criteri ètnic o geogràfic. El risc d’un desbordament transfronterer potencial del conflicte és doncs real.

I un nou esclat de violència interètnica al sud del país no resultaria sorprenent. Com indica l’informe de març de 2013 del Comitè per a l’Eliminació de la Discriminació Racial de Nacions Unides, les causes i arrels del conflicte persisteixen. Les autoritats kirguises han d’impulsar mesures que garanteixin la seguretat jurídica i acabin amb pràctiques discriminatòries o directament xenòfobes en l’administració de justícia. Un pas imprescindible per promoure la reconciliació interètnica a Kirguizistan i evitar nous enfrontaments.